

CAPÍTOL I

DE COM UNA NIT EL BIBLIÒFIL VA REBRE UNA SINGULAR VISITA

Aquell vespre havia arribat jo a casa possehit d'un malhumor de tots els dimonis. Imaginèuvos que'l meu impressor m'acabava de tirar, tots farcits d'errades, els primers plechs d'una nova edició d'En Bernat Metge que jo havia compulsat pacientíssimament ab els textos manuscrits del segle xv, y que hauria volgut donar al públich ab totes les garanties possibles d'autenticitat y correcció. Y heus-aquí que'l corrector d'imprenya, imbuít de la flamant ortografia badalonina y proponentse tal volta donarme una bona lliçó, m'havia convertit en *i-llatines* totes les *y-gregues*, m'havia posat ar-rèu *amb* per *ab*, m'havia tret y afegit *h* a gratcient,

dexantme, en una paraula, convertits els fluents diàlechs del discret secretari de Joan I en la més insulsa y ridícula de les proses. Semblaven l'obra d'un d'aquests pedants noucentistes qu'estan omplint de ludibri la nostra literatura y que acabaran per capgirar el seny de la gent nostrada.

Vaig sortir de l'oficina tipogràfica llençant malediccions contra'l vil dexeble del Pare Fabrici a qui devia l'afollament quasi irreparable d'un text clàssich que tothom hauria de tenir per cosa sagrada; quan me topo, en plena Rambla de Catalunya, ab un dels més exaltats adeptes de la Joventut Filometalista Comarcal. No hi va haver remey: durant ben bé dues hores, l'home s'empenyà en demostrarme que'l recent viatge a Portugal del senyor X, el nostre incipient Mostaçaf d'Instrucció Pública, havia estat un acte de gran transcendència política, gràcies al qual Catalunya havia obtingut categoria entre les grans potencies; y qu'era una gran falsetat y una infamia lo que alguns anaven propalant aquells dies, axò es, que tot s'havia reduhit a una propaganda personal del mateix senyor X, preparada, ab la seva habitual manca d'escrúpols, en complicitat ab la Redacció d'*El Clam d'Estipèndia*, qu'es el més venal y innoble dels llibells quotidians de la nostra època.

—«Mirèu», vaig acabar dihent al meu interlocutor: «no'm parlèu més d'aquest X, perque tant se me'n dóna de tot lo que faci ò dexi de fer. M'interessen força més les pallassades d'En Pippo y d'En Seiffer que treballen aquests dies en el *Poliorama*.»

—«¿De manera que gosèu comparari la nostra més alta mentalitat post-luliana ab un *clown* de circh?»

—«Si! Per que, en el fons, els histrions y'ls sofistes fan una mateixa cosa: deformar la veritat a llur pròpia imatge pera millor poder explotarla. Y no dubtèu de que si ara'l vostre X s'ha anat a exhibir a Lisboa, ho ha fet per vèure si obté una contracta per a Madrid. Com que'ls públichs de per aquí ja li conexen totes les farces!»

Al últim, l'home va acabar per dexarme estar, tot fentse creus de la meva absoluta incomprensió del modern concepte de patriotisme; y dientme que lo que'ns manca a mólt catalans es la fè en els nostres grans homes que treballen per la Patria tan desinteressadament; com, per exemple, el mateix X, que, llevat dels vuyt ò dèu càrrechs retribuïts, que l'absorbexen, tant de nit com de dia, tot lo demés ho fa de franch...; «y que si tal... y que si qual...»

Jo ja no podia més: estava febrós y'l cap me bullia com si'l tingués a punt d'esclatar.

Quan, ja a casa meva, vaig haver sopat (sense proferir una sola paraula per a no entrar ab rahons ab la meva dòna ò ab el servey), vaig ficarme al llit desseguida.

Jo tinch com a llibre de capçal *L'Armonia del Parnàs*, del Rector de Vallfogona, poeta decadent del segle XVII, que prou mólt dels nostres actuals versayres voldrien poder igualar en facúndia, emperò no hi arriben de bon troç; mes, aquella nit, el meu cervell no estava per coses tan transcendents y profundes. Vaig apretar el botó del llum elèctrich y, tombantme de costat, vaig disposarme a reclamar de la sòn un derivatiu a la meva inquantable murria de tot el dia.

Emperò, heus aquí que, sobtadament, m'adono de que hi havia claror en la sala contigua, hont tinch la meva biblioteca. Me vaig redreçar sobre'l coxí, y, quina sorpresa la meva al observar la presencia en aquella d'un subjecte desconegut, que s'estava allí tranquilament, furetejant entre'ls meus llibres com home que s'hi enten y sab de lo que's tracta! Precisament aleshores me venia de cara y la claror li iluminava'l rostre de plè a plè: era un home com de mitja edat, alt y secardí, de

pèl rogench y pell colrada, ab el nàs corvat com béch d'auzell de presa. Duya una mena de gaban vert, y, en el cap, una estrambòtica gorra alta del mateix color calada fins a les orelles. En aquell moment abastava, servintse del séu dit ganxut, una de les curiositats més interessants de la meva colecció: un exemplar de *La Ben Plantada*, enquadernat, si'l llibreter no va enganyarme, ab pell del propi autor quan era petit; una veritable reliquia.

Jo aleshores, llençantme sense més ni més de peus a terra, vaig posarme en un instant la bata y les sabatilles, per tal d'acudir a la salvaguardia dels meus volums y resolt a esbrinar quines eren les intencions del intempestiu visitant.

Encara l'home no s'havía adonat de mi, que jo ja m'era anat a situar, a la quieta, darrera d'ell. Miràntme aleshores de perfil, vaig tenir la impressió de que no m'era pas del tot desconegut... «Sí, sí: jo havia vist en alguna banda ò altra aquella fesomia!» Atrevintme a estirarli discretament la solapa, li vaig dir:

—«Bé, home, bé! Emperò, ¿que no us hauría estat possible triar una hora menys incòmoda per a venirme a veure'ls llibres?»

Va girar el cap lentament per a mirarme, sense posar de manifest la més lleu sorpresa, y's limità a respòndrem:

—«Als vells amichs com jo a totes hores se'ls pot rebre. Y encara més tractantse de bibliòfils.»

Aquesta darrera condició, tan a punt invocada, va dexarme momentàniament tranquil. Y ell, mentrestant, començà a examinar ab tota atenció'l volum que tenia als dits:

—«Oh, llibre únich en el món!» va exclamar, després d'haverne llegit el títol. «Tu fas honor a la nació benhaurada qu'ha presidit al teu meravellós infantament, y ets, ja a hores d'ara, causa de l'enveja de tots els pobles del Univers!»

Mólt groxut va semblarme, francament, aquest elogi d'un llibre que jo sempre he tingut per una niciesa; y anava a dirho axí mateix al meu desaprovisiu interlocutor, quan aquest, havent ja dexat *La Ben Plantada*, tenia a les mans un altre volum qu'acabava de pendre de la lleixa propera:

—«Verdaguer... Idilis y Cants Místichs... quines coses més ridícoles que teniu! Y encara veig, del mateix inepte escriptor vuytcentista, les *Eucarístiques...*, el *Canigó...* y *La Atlàntida...* Uf! ¿quí us ha enganyat ab aquesta literatura tan dialectal?»

Mes jo poch estava ja per lo qu'ell me deya. Perquè, com més me'l anava mirant, més m'intrigava'l misteri de la seva personalitat: evidentment, jo devia haver vistes móltes altres vegades aquelles faccions;

emperò la memoria no'm suggeria cap nom conegut, cap circumstancia marcada. Y, dintre d'aquests dubtes, no sabia decidir-me respecte de quina mena de tracte'm convenia donarli: si era cosa d'invitarlo a seure, ò bé de despatxarlo polidament.

A la fi, ab tot el respecte, vaig decidir-me a interrogarlo:

—«Dispenseume: sé que us conech... no'n tinch cap dubte; mes... vegèu quina cosa! ara no puch recordarme del vostre nom.»

—«Dimoni! Y tants de serveys com vos he fet, durant la vostra vida! Són mólt desmemoriat, a fè!»

—«Es cert... perdoneume!» vaig assentir maquinalment.

Emperò la veritat era que'ls meus dubtes persistien com abans. Són tantes les persones a qui dech favors!

En aquell moment, l'intrús prenia del armari un petit llibre, relligat en pergamí; y, al obrirlo, semblà experimentar una gran alegría: era la *Disputa del Ase*, edició en francès, estampada sots la rúbrica fingida de Pamplona, 1606. Començà a fullejarla, tot formulant entre pauses aquest estrany comentari:

—«Bon llibre...! Excelent exemplar...! Tant mateix era ben bé dels meus aquest tal Turmeda...! Quin bona-peça!»

Aleshores li tocà'l torn al *Primer Llibre de Sonets*, d'En Joseph Caliban, que's trobava en el mateix prestatge al costat de la Disputa:

—«Oh, y aquest també... aquest també...!»

Prengué, a continuació, un volum de les Obres d'En Maragall:

—«Ah... d'aquest si que no me'n vaig poder gaudir gayre! Jo prou havia procurat férmel meu; emperò era un cristià massa empedrehit el tal Maragall. Y no més vaig conseguir d'ell que se'm fes amich del senyor Casas, qu'era'l més seràfich dels anarquistes de *L'Avenç*, per a enganxarlo, com a tants altres, en lo de l'ortografia *sans-culottide*... Què hi farèm? Té, aquí veig el llibre de *Marines y Boscatges*, d'un dels més detestables autors de l'escola rural, ja avuy desacreditada totalment pels meus galifardeus del estol poètic noucentista. Emperò, ja me'l arreglaré jo, ja, al tal autor: ab una altra petita empenta que miraré de donarli, crech que conseguiré tenirlo al meu gust; y axí, de refinament en refinament, sense qu'ell mateix se'n adongui, hauré conseguit ferlo escriure en estil preciós, com els simis ensinistrats de la *Revista de Beocia*. Mes, ¿quí me'l treu de la seva fè, forjada a prova de totes les temptacions? Ah, si jo pogués obtenir que'm llegís quelcom del meu

sacrossant Voltaire...! Els artistes s'han d'agafar per aquest cantó de la fruició estètica... Provarèm, provarèm..!»

Jo anava escoltant aquest singularíssim monòlech, sense enténdrehi lo que se'n diu un mot. Quin bibliòfil més estrafalari m'anava resultant aquell individu! ¿Si seria algun boig el que tenia al meu davant?

Decidit a vèurehi clar en tot aquell embull, me vaig llençar a una nova tàctica: la de provocar-lo a discussió:

—«Teniu,» vaig dirli: «Aquí hi hà'l llibre d'*En Joan Bonhome*... ¿què me'n dièu?»

—«Home! que per rahons de delicadesa no puch lloarlo tot lo que's mereix. Si no fos obra meva...!»

Vaig quedarme atuhit, davant d'una afirmació tan inesperada. Y ell, donantse compte, de segur, de la meva sorpresa, seguí dient aquestes paraules:

—«El que'l autor d'aquest llibre hi hagi enfilat tantes facècies ab més traça de la que la gent li atribuía, no pot fer sinó confirmarnos en lo que ja us he dit: que *Les Confidencias d'En Joan Bonhome* són essencialment obra meva.»

La confusió en que axò va posarme es inexplicable. Jo'm sentia desconcertat per la inconcebible audacia ab què'l desconegut establia les seves

afirmacions... ¿Que'l *Joan Bonhome* era obra d'ell? S'haurà vist may expoliació més indigna? Ab un suprèm esforç de la meva voluntat vaig increparlo:

—«Diguèume, d'una vegada, qui sòu! ò'l Dimoni se us en dugui...!»

—«Sóch *Ell* en persona! ¿no m'ho havèu sentit a dir ara mateix?»

«¿Què? ¿El Dimoni? Jesús, María y Joseph! (El cap se'm començà a enterbolir, talment com si estigués donantme voltes.) Emperò ¿no era allò una broma? ¿Era un fet de debò? ¿El Dimoni a casa meva? Be, vaja... ¿que som nens aquí, per ventura? Mes, si que ho dèu ésser...!»

Y, tot dientme axò entre mi, vaig tornàrmel a mirar y remirar: y aleshores me va semblar vèureli'l blanch dels ulls injectat de carmí, y com una resplandor fosforescent que li nimbés el rostre.

Jo hauría volgut, en aquell punt, donar comiat en la millor forma a la indesitjable visita que se m'havía introduhit a casa aquell vespre. Emperò, per lo vist, l'home no portava gayre pressa d'anarsen; per que, ab la major flema del món, se va aclofar dintre una butaca, tot signantmen una altra pera que m'assegués al davant séu.

Aleshores va trèures de la butxaca interior del gaban un objecte ovalat, d'un intens color de rubí,

y que resultà esser una petaca. Me'n oferí un cigarret, que vaig refusarli ab cortesia, mentres ell se'n quedava un als dits. L'encengué, escarbotantne l'extrém ab la unglà del dit xich, de la qual saltà una espurna. Y després d'avivarne la combustió ab unes quantes pipades, expelí'l fum per boca y nàs com alenada incandescent, sense preocuparse, ni poch ni mólt, de si podia ab axò causarme molestia. Y a fè que'l séu tabach devía esser de mena ben dolenta; per que podia com a sofre, Déu me valgui...!